

Roberto Bolaño: Kesyttömät etsivät | Maailmankirjat

Kristian Blomberg: "KAIKKI MIKÄ ALKAA KOMEDIANA ..."

omistettu Aleksis Salusjärvelle

"Pere Ordóñez Madridin kirjamesuilla heinäkuussa 1994. Menneinä vuosina Espanjan (ja Latinalaisen Amerikan) kirjailijat ottivat osaa yhteiskunnalliseen toimintaan häiritäkseen ja uudistaakseen sitä, myllertääkseen ja muuttakseen sitä. Espanjan (ja Latinalaisen Amerikan) kirjailijat tulivat yleensä hyvin toimeentulevista perheistä, vakiintuneista tai arvostetuista perheistä ja kynään tarttuessaan he kääntyivät tai asettuivat perheasemaansa vastaan: kirjoittaminen oli luopumista, kieltämistä ja joskus itsemurha. Kirjoittaessaan he nousivat perhettään vastaan. Nykyään Espanjan (ja Latinalaisen Amerikan) kirjailijat tulevat yhä hälyttävämmissä määrin alaluokkaisista perheistä, he ovat proletaareja ja ryysyköyhälistöä, ja kirjoittamalla he yleensä pyrkivät nousemaan pari askelmaa sosiaalisessa hierarkiassa, raivaamaan itselleen aseman pitäen kuitenkin huolen siitä, etteivät astu rajojen yli. En väitä, että he olisivat sivistymättömiä. He ovat yhtä sivistyneitä kuin aikaisemmat kirjailijat. Tai ainakin melkein. En väitä, että he olisivat laiskoja. He ovat huomattavasti uutterampia kuin aikaisemmat kirjailijat! Mutta he ovat myös huomattavasti rahvaanomaisempia. Ja he käyttäytyvät kuin liikemiehet tai gansterit. Eivätkä he kavahta mitään tai kavahtavat vain sitä, mitä kannattaa kavahtaa, ja he pitävät visusti huolen siitä, etteivät he hanki vihollisia tai hankkivat niitä vain puolustuskyvyttömiä joukosta. He eivät ajaudu itsemurhaan aatteiden takia vaan silkasta raivosta ja hulluudesta. Vähitellen ovet avautuvat heille. Ja niin kirjallisuus on mitä on. Kaikki mikä alkaa komediana, päättyy vääjäämättä komediaan."

1. Kritiikki

Kesyttömät etsivät (1999) on 645 sivua proosaa. Siinä kuvataan elämän runottomuuteen kasvavien avantgardistien pyrkimystä löytää erinäisiä merkityksiä olemiselleen ja ajalleen. Jos mieli lukea kerrontaa, pieniä ja suuria tarinoita erilaisten puhujien esittämänä, ei kirja kaikesta ylistävistä kritiikeistä päätellen ole huono. Se ei ole myöskään huono siinä tapauksessa, että haluaa lukea kirjoista jotain muuta, kuten karvaisia taiteen, elämän ja seksuaalisuuden välisiä kolmiomittauksia. Silti en osaisi suositella kirjaa ensimmäisten joukossa, etenkin jos samaa kokoluokkaa (paksu) olevat *Taikavuori* ja *Mies vailla ominaisuuksia* odottavat vielä hyllyssä. Mutta se kritiikistä.

Tartun kirjasta kahteen kysymykseen, joista ensimmäisen tarttuu luultavasti jokainen sen lukija. Se on elämän moninaisuus. Vieläpä niin, että mitä marginaalisempaa, sitä moninaisempaa, sitä elävämpää. Lukiessa tuntui, että samankaltaisista lähtökohdista (runoilijuus, taiteilijuus) kehkeytyvien kohtaloiden kunniakas diversiteetti vaikutti muuttuvan eräänlaiseksi irrallisen ja boheemin elämäntavan puolustukseksi, jopa resignaatioksi: jos haluaa elää toisin, päätyy elämään toisin, ja sitten on turha jälkiviisastella kuinka olisi halunnut

elää toisin. Koen tämän teoksen pulssia kalkkeuttavan alakulon tai traagisuuden hieman harmillisena. Olisin kaivannut mukaan myös selkeämpiä voittoja elämän ennakkoehtoista, eräänlaista "kokeellisten elämien työpajaa" (~ouviepo).

Toinen liittyy teoksessa kuvattujen ihmisten, taidesuhteiden ja maailmakokemusten painottomuuteen: siihen kuinka kaikki on irrallista, tai kuinka kaikki liittyy kaikkeen niin löyhästi että liittykö sittenkään. Tämä kaiken-kaikehen-kytkeytyminen sivumennen sanoen muodostaa ongelmallisen suhteeni proosakerrontaan noin laajemminkin, vaikka kyseessä olisi erinomainen kirja. Turhan usein käy, että kiinnostavat lähtöasetelmat sidotaan teoksen jälkipuoliskolla niin symmetrisesti, että lukijalle jää hyvin vähän tilaa muuhun kuin "lumoutuneena" seurata sen juonellisia tai psykologisia silmänpääntöteppuja. Samalla alkupuolen kerrassaan nautinnolliset ja näkemyksekkäät avaukset hupenevat henkilöitten välisistä keskusteluista, kerronnasta puolestaan haihtuvat esseistiset ja erilaisiin tuntemattomuuksiin kurottavat jaksot. Vaikka Bolaño ei varsinaisesti vedä kaikkia lankoja yhteen, tuskin ensimmäistäkään, ja kerronan levittäminen kymmeniin kertojajääniin estää tarinoiden alistumisen juonellisuudelle, kirja paradoksaalisesti ratkaisee temaattiset sisältönsä lukijan puolesta juuri tuolla moninaisuudellaan ja avonaisuudellaan.

Tässäkään tapauksessa yksityiskohtien tai merkitsemättä jääneiden sivupolkujen löytäminen ei tunnu humalluttavalta: koko kirja koostuu niistä. Mutta sekin kritiikistä.

2. Kulttuurin horisontti

Nyt kun Suomessa lienee runoilijoita enemmän kuin koskaan, on kiinnostavaa lukea kirjaa jonka henkilöt ovat suurelta osin sellaisia, jotka ovat eri syistä lopettaneet kirjoittamisen. Osa tietoisesti, osa huomaamatta, osa huomaten ettei ehkä koskaan varsinaisesti edes kirjoittanut. Toisin sanoen: mitä tapahtuu ihmisessä, jonka nuoruus on liekehtinyt ah niin tenhoavasti runoharrastuksessa? Mitä tapahtuu korostuneesti yksilöksi rakentuneessa yksilössä, jolle kirjoittajien muodostama yhteisö, itsen määrittäminen suhteessa traditioon ja aikalaisiin, samojen aaltopituuksien löytymien rivien väleistä (sieltä minne muut eivät näe), sekä salaliittolaisuuden ja erillisyyden intensiteettiä luovat rajaukset määrittivät mitä haltioituneimman maailmasuhteen? Ei juuri mitään, ehdottaa Bolañon *Kesyttömät etsivät*. Kaikki tuntuu jatkuvan kuten ennenkin – tosin aiempaa innoittuneisuutta ja/tai yhteisöä vailla. Kirjallisuudella ei ole väliä, ei ole koskaan ollut. Tai sitten se oli kaikki, mihin eri tavoin prismoituva irrallisuus tuntuisi viittaavan. Joka tapauksessa kovin niukasti kukaan henkilöistä kaipaa kirjallista menneisyyttään. Onkin kiinnostavaa seurata, mitä tulee tapahtumaan niille, jotka tänään lopettavat kirjoittamisen.

3. Ajankohtaista: kirjamessut

Kirjoitan tätä 29.3.2010, päivä [Jyväskylän pahasti väljähtäneitten Kirjamessujen jälkeen](#). Kyseistä rientoa vasten tuntuu viehkeältä lukea uudelleen Bolañon kirjan lukua 23. Sen puhujat ovat Madridin gargantuaanisten kirjamessujen tungoksessa vuonna 1994. He edustavat espanjankielisen kirjallisuuden erilaisia viisteitä, ja heidän esittämässään kertomuksissa manifestoituu suuren kielialueen kirjallisuuskäsitysten runsaus.

Mutta hienoista puitteista huolimatta niistä manifestoituu toinenkin seikka: tympääntyneisyys yleisöön ja kirjallisuuteen, eräänlainen haluttomuus tai kyvyttömyys nähdä enää

sen äärelle alkujaan johdattanutta lumousta, kutsua, vallankumouksellista agressiota. Tähän yhdistyy myös suorastaan typeryttävä katkeruus toisia kirjoittajia kohtaan. Jokainen jokaisen tuntema menestynyt tai menestyksettä jäänyt kirjoittaja on juuri se, joka on komprometoinut ihanteensa, toisin kuin puhuja, josta joku toinen sanoo tietysti saman, ja niin edelleen.

Kertomuksissa korostuu kirjailijuuden tuoma (tai tulematta jäänyt) institutionaalinen tai taloudellinen asema, samoin kuin seksuaalinen haluttavuus. Ei puhuttakaan esimerkiksi siitä, kuinka kirjallisuus on ollut luomassa jokaisen puhujan kohdalla elämää, joka kaikkinen katkerine narinoineenkin on tuntunut ensin olemisen ja nyt kertomisen arvoiselta. Tätä kaiutetaan siten, että jokainen kertoja toistaa kertomuksensa päätteeksi jonkin variantin muotoilusta "kaikki mikä alkaa komediana, päättyy tragediaan". Nuoruuden innosta resignaatioon, kaikkivoipaisuuden tunteesta kirjailijaksi toisten mokomien joukkoon. Luvun viimeistä lausetta olisi voinut jokainen mikrofoninhaltija refrengeerata keskusteluyritysten sijaan Jyväskylän vähäverisessä Paviljongissa: "Kaikki mikä alkaa komediana, päättyy koomiseen monologiin, joka ei enää naurata meitä".

Coda

Kirjallisuutta ja kirjoittamista käsittelevää kirjallisuutta sekä nykykeskustelua seurattessa ei voi olla ihmettelemättä, että minkä vuoksi kirjallisuus, joka on niin monille niin merkityksellistä ja tärkeää yksittäisinä tekijöinä ja teoksina, muuttuu niin vastenmieliseksi jos abstraktiotasoa nostetaan kirjallisuuteen tai kirjailijoihin (niihin toisiin). Ikään kuin kommunikaatiolta etäisesti muistuttavan kirjallisuuden nostattavassa toimintalogiikassa olisi jokin sisäänrakennettu yksinäisyyden laki, piste, joka estää yksittäisen nautinnon liiallisen jakamisen tai jatkumisen keskusteluissa. Jos sitä yrittää, katkeroituu ja kirjallisuus menettää merkityksen – kunnes taas lukee jotain, esimerkiksi 645 sivua proosaa, ja kirjallisuus on taas tärkeämpää kuin mikään.